

Limes – 2017

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute*

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2017
Том IV

Берегово – Ужгород
2017

УДК 001.89
L74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 6 від 14.12.2017 р.)*

„LIMES” засновано у 2014 році та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ільдико Орос, кандидат педагогічних наук, ректор ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ (головний редактор);
Марія Ген, кандидат біологічних наук, доцент, Сент Іштван Університет;
Іштван Керестень, кандидат педагогічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Роберт Бачо, кандидат економічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Ернест Іванчо, кандидат медичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

L74 LIMES : наук. вісн. Закарпат. угор. ін-ту ім. Ф. Ракоці ІІ = A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve / М-во освіти і науки України, Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ = Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola; редкол. : І. Орос (голов. ред.) [та ін.] = szerk. biz.: dr. Orosz I. (főszerkesztő) [és mások]. – Ужгород : Вид-во «РІК-У» =Ungvár: «RIK-U» Kiadó, 2017. Том IV=IV. évf. - 176 с. : іл. + табл. + діаграми. – Текст угор., укр. та англ. мовами.

У «Limes» публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних вчених угорською, українською та англійською мовами. Видання об'єднує праці з економіки, біології, історії та суспільствознавства.

УДК 001.89

ISSN 2411-4081

ISBN 978-617-7404-78-0

© Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ, 2017

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2017
IV. évfolyam

Beregszász – Ungvár
2017

*Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2017.12.14., 6. számú jegyzőkönyv).*

A „LIMES” 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg.

**Nyomtatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.**

SZERKESZTÉS:

dr. **Orosz Ildikó**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, rektor, II. RFKMF;
dr. habil. **Höhn Mária**, a biológiai tudományok kandidátusa, docens, Szent István Egyetem
dr. **Keresztény István**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Bacsó Róbert**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Ivancsó Ernő**, az orvostudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. **Brenzovics László**, a történelemtudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A *LIMES* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. Jelen kötet a közgazdaságtan, biológia, valamint a történelem- és társadalomtudomány különböző területeit öleli fel.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

TARTALOM

	
KOHUT E., HÖHN M., FÜLÖP M., KOPOR Z., LJUBKA T., MOLNÁR F., TAKÁCS G.: <i>Előzetes eredmények a tavaszi tőzike (Leucojum vernum L.) populációjának állapotáról a Peresben.....</i>	9
KOMONYI ÉVA: <i>Rezisztens és hagyományos almafajták minőségi mutatóinak összehasonlító vizsgálata.....</i>	23
SZERB ANDRÁS BENCE: <i>A magyar búza lehetőségei a bosnyák gabonapiacon – marketingközpontú megközelítés.....</i>	43
Мокрієнко Володимир, Гудзовата Ольга, Таран Віталій, Приндюк Ярослава, Повлін Ірина: <i>Особливості формування продуктивності кукурудзи в умовах достатнього зволоження.....</i>	53
Мокрієнко Володимир, Гудзовата Ольга, Таран Віталій, Приндюк Ярослава, Легеза Аттіла: <i>Продуктивність кукурудзи залежно від строків сіви в умовах Закарпаття.....</i>	57
	
М. С. Дністрянський: <i>Предметна область суспільної географії: попередній досвід та нові бачення в контексті сучасних гносеологічних потреб.....</i>	61
	
LUKÁCS ATTILA: <i>„A határok nem elválasztanak, hanem összekötnek egymással” A szovjet–magyar kishatárforgalom alakulása 1989–1991 között.....</i>	67
	
DEZSŐ RENÁTA ANNA: <i>Becoming a Mama PhD in a Post Socialist Country.....</i>	93
	
VARGA SÁNDOR: <i>A nagydobronyi lakóház.....</i>	109
	
RÁCZ BÉLA: <i>A Pienini-szírtöv kárpátaljai vonulatainak potenciális kőeszköznyersanyagai: geológiai és régészeti szempontok.....</i>	123

	
Лібак Наталія: <i>Групи найновішої лексики у Великому тлумачному словнику української мови</i>	135
	
SÁNDOR ISTVÁN: <i>Vajda János költészetének sajátosságai az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc előtt</i>	143
	
Бачо Роберт Йосипович: <i>Концептуальне забезпечення розвитку ринків небанківських фінансових послуг України</i>	147
	
GÁBOR SZÉCSI, KORNÉL MÁK: <i>History, Meaning, Context: A Contextualist Theory of Historical Understanding</i>	155
	
ESEMÉNYNAPTÁR	164

ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ

Мокрієнко Володимир¹, Гудзовата Ольга², Таран Віталій³,
Приндюк Ярослава⁴, Легеза Аттіла⁵

¹ Кандидат с.-г. наук, доцент кафедри рослинництва Національного університету біоресурсів і природокористування України E-mail: mokrienko@ukr.net

² Здобувач кафедри рослинництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

³ Здобувач кафедри рослинництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

⁴ Аспірант кафедри рослинництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

⁵ Викладач ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж»

У статті викладено проблеми вирощування гібридів кукурудзи як культури універсального використання в Закарпатській області, строки сівби, від яких залежить збільшення врожайності даної культури. Зроблено висновок про те, що оптимальні строки сівби окремих гібридів кукурудзи суттєво впливають на збільшення врожайності.

АБСТРАКТ

The article describes the problems of growing maize hybrids as a culture of universal use in the Transcarpathian region, the sowing terms that influence the increase in productivity of this culture. It is concluded that the optimum time of sowing for individual hybrids of corn have significant influence on yield increase.

Постановка проблеми. Серед елементів технології вирощування кукурудзи важливе місце належить строку сівби, який обумовлює ріст рослин на початкових етапах органогенезу та розвиток у період формування зернової продуктивності¹. В роки гострим дефіцитом ґрунтової і повітряної посухи та інтенсивного наростання суми ефективних температур ранні строки сівби забезпечують формування вищого врожаю, що обумовлено опти-

мальними умовами водного та температурного режимів у період закладки качана (фаза 3-5 листка) та під час наливання зерна (молочно-воскова стиглість)². Пізні строки сівби більш продуктивні в умовах достатнього зволоження з теплою затяжною осінню³. На строк сівби істотно впливає підвид зерна та його консистенція. Так,

¹ Танчик С.П., Скалій І.М., Мокрієнко В.А. Строки сівби кукурудзи із соєю на силос у Лісостепу: Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН. – 2004. – Вип. 2-3. – С. 58-61.

² Танчик С.П., Мокрієнко В.А. Строки сівби та водоспоживання кукурудзи Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН.–К. 2003. – Вип.1 – 2. – С. 109 – 112.

³ Мокрієнко В.А. Вплив строків сівби на продуктивність нового гібрида кукурудзи PR39D81 // Науковий вісник НАУ. – К. 2003. – Вип. 64. – С. 77 – 80.

гібриди кременистої групи, порівняно з зубовидними, є більш холодостійкими, що зумовлено більшим вмістом в насінні білка, а відповідно і енергії⁴.

Отже, в умовах ризикованого землеробства надзвичайно актуальним є дослідження з оптимізації строків сівби для гібридів з різним підвидом зерна. Крім того, строк сівби – це єдиний агротехнологічний захід, який не потребує додаткових виробничих витрат, а урожайність кукурудзи може зрости на 15-30%.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження з оптимізації строку сівби проводилися в виробничо-польовій лабораторії агрономічного відділення ВП НУБіП «Мукачівський аграрний коледж». Ґрунт – дерново-підзолистий з середнім забезпеченням елементами живлення, вміст гумусу (за Тюрнімом) – 2,3%, рН – 5,8. Гідротермічний коефіцієнт за вегетаційний період кукурудзи становив 1,3.

Методичною основою проведення досліджень були «Методика полевого опыта»⁵ та «Методика Державного сорто випробування»⁶. Дослід двофакторний, закладений методом розщеплених ділянок. У блоках першого порядку розміщували середньоранні гібриди кукурудзи, другого – строк сівби за температури ґрунту 6-8 °С, 8-10 і 10-12 °С на глибині 10 см. Норма висіву насіння 88 тис. сх. нас/га. Глибина заробки насіння 4-5 см.

⁴ Танчик С.П., Мокрієнко В.А. Оптимізація строків сівби кукурудзи в Лісостепу України // Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН.–К. 2003. – Вип.3. – С. 51-54.

⁵ Доспехов Б.А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов. - 5-е изд., доп. и перероб. - М. : Агропромиздат, 1985. - 352 с.

⁶ Методика державного сорто випробування сільськогосподарських структур. Вип. 1. Загальна частина / ред.: В. В. Волкодав; Державна комісія України по випробуванню та охороні сортів рослин. - К., 2000. - 100 с.

Виклад основного матеріалу. У процесі фотосинтезу листковим апаратом синтезується близько 90% сухої речовини. Тому важливим є сформувати таку площу листків, яка б забезпечувала високу інтенсивність фотосинтезу. Дослідженнями встановлено, що оптимальною вважається така площа листків, яка забезпечує максимальний газообмін у посіві⁴. А.О. Ничипорович відмічає, що інтенсивне накопичення сухої речовини відбувається за площі листків 40-50 тис. м²/га.

Нашими дослідженнями встановлено, що площа листків формувалася під впливом архітекtonіки та біологічних особливостей гібридів кукурудзи і строків сівби (табл. 1).

Табл. 1. Площа асиміляційної поверхні рослин кукурудзи протягом вегетаційного періоду, тис. м²/га (середнє за 2015-2016 рр.)

Гібриди	Строк сівби, °С	Фази росту й розвитку					
		5-7 листок	11-13 листок	викидання волоті	цвітіння волоті	молочна стиглість зерна	повна стиглість зерна
PR39D81 (ФАО 260)(контроль)	6-8	5,6	9,7	38,9	42,7	35,4	21,6
	8-10	5,5	9,1	37,6	40,3	33,2	19,1
	10-12	5,3	8,9	34,8	38,3	29,1	16,9
ЕС Палаццо (ФАО 220)	6-8	5,3	9,5	38,4	42,1	36,0	22,1
	8-10	5,3	9,2	37,6	40,9	34,0	20,7
	10-12	5,1	9,0	35,8	38,7	30,1	18,4
ЕС Конкорд (ФАО 250)	6-8	5,7	9,9	38,8	42,5	36,4	22,5
	8-10	5,7	9,6	38,1	41,3	34,4	21,1
	10-12	5,5	9,4	36,2	39,1	30,5	18,8
Регуґація СВ (ФАО 280)	6-8	5,1	9,2	38,4	42,2	34,9	21,1
	8-10	5,0	8,6	37,1	39,8	32,7	18,6
	10-12	4,8	8,4	34,3	37,8	28,6	16,4

На початкових фазах росту й розвитку, до утворення 11-13 листка, строки сівби не істотно впливали на розміри асиміляційного апарату – різниця по варіантах не перевищувала 2-3%. У період інтенсивного росту й розвитку строк сівби істотно впливав на формування листкового апарату. Так, найбільша площа листків у гібридів кукурудзи відмічена у фазу цвітіння, після чого спостерігається її зменшення, що обумовлено підсиханням листків нижнього та середнього ярусів. У фазу цвітіння різниця між раннім і пізнім строком сівби становила 10-15%. Найбільш тривалим функціонуванням листкового апарату, а відповідно і інтенсивним накопиченням сухої речовини, відзначався гібрид ЕС Конкорд, у якого фотосинтетичний потенціал склав 2,37 млн. м² днів/га.

Нашими дослідженнями встановлено, що біологічних особливостей потенціалу гібрида (табл. 2). Гібриди кукурудзи PR39D81 і ЕС Конкорд вищу врожайність формували за першого строку сівби – 9,12 і 10,8 т/га;

ЕС Палаццо і Репутація СВ – за другого (9,26 і 8,36 т/га). Із перенесенням строку сівби гібридів PR39D81 і ЕС Конкорд на пізні при-зводить до зниження врожайності зерна на 16-18%.

Табл. 2. Урожайність кукурудзи за стандартної вологості зерна (14%) залежно від строку сівби, т/га (середнє за 2015-2016 рр)

Строк сівби, °С	Гібрид			
	PR39D81 (ФАО 260) (контроль)	ЕС Палаццо (ФАО 220)	ЕС Конкорд (ФАО 250)	Репутація СВ (ФАО 280)
6-8	9,12	8,45	10,8	7,86
8-10	8,75	9,26	9,75	8,36
10-12	7,41	8,95	9,05	8,04
<i>НІР</i> ₀₅	0,02	0,01	0,01	0,02

Висновок. Для максимальної реалізації генетичного потенціалу кукурудзи та ефективного використання природних ресурсів сівбу доцільно розпочинати з гібридів PR39D81 та ЕС Конкорд за температури ґрунту 6-8 °С. Середньоранні ЕС Палаццо і Репутація СВ – при температурі 8-10 °С на глибині 10 см.

Література

1. Танчик С.П., Скалій І.М., Мокрієнко В.А. Строки сівби кукурудзи із соєю на силос у Лісостепу: Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН.– 2004. – Вип. 2-3. – С. 58-61.
2. Танчик С.П., Мокрієнко В.А. Строки сівби та водоспоживання кукурудзи Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН.–К. 2003. – Вип.1 – 2. – С. 109 – 112.
3. Мокрієнко В.А. Вплив строків сівби на продуктивність нового гібрида кукурудзи PR39D81 // Науковий вісник НАУ. – К. 2003. – Вип. 64. – С. 77 – 80.
4. Танчик С.П., Мокрієнко В.А. Оптимізація строків сівби кукурудзи в Лісостепу України // Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН.–К. 2003. – Вип.3. – С. 51-54.
5. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов. - 5-е изд., доп. и перероб. - М. : Агропромиздат, 1985. - 352 с.
6. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських структур. Вип. 1. Загальна частина / ред.: В. В. Волкодав; Державна комісія України по випробуванню та охороні сортів рослин. - К., 2000. - 100 с.

Наукове видання

L I M E S

Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II
2017
Том IV

Угорською, українською та англійською мовами

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба*
ВЕРСТКА: *В. Товтін*
ОБКЛАДИНКА: *K&P*

Видавництво: ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 15.12.2017 р. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 10,23. Тираж 250 прим.

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua